

Zilveren maan. Bron: Bloeiende duinen. Foto: Tom Kruissink.

Bloeiende duinen: zicht op biodiversiteit

Hoewel overal wel helm en duindoorn groeit, zijn de duinen van de wadden, het vasteland en de zuidelijke delta zeer verschillend. Ook de fauna verschilt van regio tot regio en van gebied tot gebied. Van het Zwin in het zuiden via de Hollandse duinen tot de Waddeneilanden inclusief Rottumeroog ontmoeten we steeds een andere duinnatuur.

Tekst: Fascinerend is het om te zien dat de duinflora (vooral die van vochtige duinen) zich zeer duidelijk herstelt na de ernstige verdroging door waterwinning in de vorige eeuw. Er zijn verrassend genoeg ook grote (positieve) gevolgen van de vele zandsuppleties voor de kust voor paddenstoelen van de witte duinen. Zeer grote en razendsnelle veranderingen zien we bij mossen en korstmossen (vooral door klimaatverandering). Bij de dieren van de duinen is er geen eenduidig beeld. Zo gaan veel slakkensoorten snel vooruit, net als de sprinkhanen; in beide gevallen speelt klimaatverandering een positieve rol. Bij nacht- en dagvlinders is er helaas geen eenduidig positief beeld.

Chris van Swaay en
Michiel Wallis de
Vries
De Vlinderstichting
m.m.v. Rolf Roos
Natuurmedia

Vlindertrends

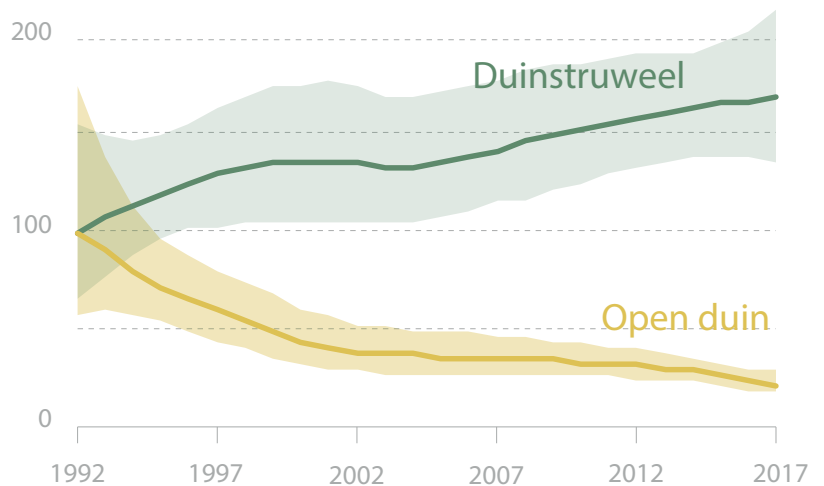
Hoe het met duinvlinders gaat, wordt inzichtelijk bij twee groepen van vlindersoorten: de 'echte' duinvlinders en de 'struweelvlinders'. De duinvlinders zijn soorten die we traditioneel kennen uit het open duin, zoals duinparelmoervlinder, kleine parelmoervlinder en kommavlinder. In de grafiek zijn voor de duinvlinders naast de genoemde ook de volgende soorten meegenomen: aardbeivlinder, bruin blauwtje, groentje, grote parelmoervlinder en heivlinder. De struweelvlinders houden juist van bomen en struiken, denk aan vlinders als bont zandoogje en koevinkje.

Vanaf begin jaren 90 is er een flinke daling van het aantal vlindersoorten van open duinen te zien. De achteruitgang is 80 procent! Heel anders is het de struweelvlinders vergaan: die laten een toename van 75 procent zien. En dat leidt tot een duidelijk andere duinvlinderfauna: in de open duingebieden verdwenen de duinvlinders, en in de gebieden waar struweel opkwam, kwamen struweelvlinders. In het oorspronkelijke duinlandschap waren open plekken voor kleine parelmoervlinders volop aanwezig. Maar met het vastleggen van de duinen met onder andere helm werden die plekken steeds schaarser. Recent heeft de kleine parelmoervlinder te lijden onder de stikstofdepositie, waardoor de resterende open plekken steeds sneller dichtgroeien.

Waar we nu veel algemene koevinkjes zien rondartelen zouden we liever een typische duinvlinder als de kleine parelmoervlinder zien. In de Zuid-Hollandse duinen, waar struweel toch al veel meer voorkomt, rukt na het koevinkje ook het oranje zandoogje op. Het opnieuw verschijnen van de keizersmantel past ook in dit beeld. Op de Wadden zijn de duinen van oudsher dynamischer en lijken de duinsoorten zich beter te handhaven, maar de grote parelmoervlinder laat er toch een sterke achteruitgang zien.

Klimaat en stikstof

Drijvende krachten achter dit verschijnsel zijn, behalve het lokale beheer, de klimaatopwarming en de stikstofdepositie vanuit landbouw, verkeer en industrie. Opwarming leidt ertoe dat zuidelijke soorten die vaak voorkomen in halfopen landschappen met struweel, zoals het bont zandoogje of gehakkelde aurelia, steeds verder naar het noorden kunnen oprukken. In

Talrijkheid van de vlindersoorten van open duinen en opgaande struwelen (1992-2017). De lijn geeft de gemiddelde trend, met een startwaarde van 100 procent in 1992. De gekleurde zone eromheen geeft de onzekerheid. Voor duinvlinders gaat het om acht soorten: duinparelmoervlinder, kleine parelmoervlinder en kommavvlinder, aardbeivlinder, bruin blauwtje, groentje, grote parelmoervlinder en heivlinder. De struweelsoorten in deze grafiek zijn bont zandoogje en koevinkje, boomblauwtje, citroenvlinder, eikenpage, groot dikkopje, groot koolwitje, klein geaderd witje en oranjetipje. Bron: NEM (De Vlinderstichting, CBS).

de duinen vinden ze een prachtig landschap met veel bosjes, en met een heerlijk warm microklimaat. Tegelijkertijd leidt de stikstofdepositie tot een steeds sneller dichtgroeien van het open duinlandschap. Kaal zand wordt steeds sneller vastgelegd door mossen en kostmossen, gevolgd door gras en uiteindelijk de eerste struiken. Duidelijk is dat alle pogingen om met begrazing en extra verstuing bos en struweel terug te dringen zich nog niet 'vertalen' in landelijke winst voor duinvlinders.

Bloeiende duinen: méér dan een boek

Meer dan twee jaar is er gewerkt aan de 21ste-eeuwse opvolger van Blonde duinen van Jac. P. Thijsse uit 1911. Initiatiefnemer Rolf Roos (van o.a. de boekenreeks 'Duinen en mensen') startte samen met fotograaf en webbouwer Ronald van Wijk een wervende website (www.bloeiendeduinen.nl) om mede-auteurs, partners en fotografen uit te nodigen. Met succes: ook De Vlinderstichting werkte mee aan dit boek, dat een liefdevolle lofzang op het kustlandschap is geworden. Chris van Swaay en Michiel Wallis de Vries maakten vele portretten van duinvlinders en schetsten een helder beeld, met welke soorten het goed gaat en waar de schoen wringt. Het eindproduct is een wervend overzichtswerk over de duinen met 50 onlinewandelingen die zowel op het internet zijn te zien als mobiel zijn te gebruiken. Kenmerkende duinbloemen (de top 100) en bijzondere fauna (vlinders, bijen, sprinkhanen, slakken) staan centraal. Van alle duingebieden langs de kust wordt het specifieke karakter beschreven en in beeld gebracht.

Bloeiende duinen (240 p., groot formaat, gebonden) kost tot en met 1 maart 2019 € 25,- i.p.v. € 39,50 incl. verzendkosten, via www.bloeiendeduinen.nl. Ook op de Landelijke Dag van De Vlinderstichting betaalt u € 25.

Realisatie door Uitgeverij Natuurmedia m.m.v. FLORON, Prins Bernhard Cultuurfonds, waterleidingbedrijven, De Vlinderstichting, e.v.a. Info: info@duinenenmensen.nl